

בבא בתרא י"ט

מרחיק נברכת הכובסים מכתל למדנו במשנה, שאין סומכים את נברכת הכובסין ג"ט מן המחמצן וד"א מהנדיין לכותל אלא אם הרחיק שלשה טפחים. אמר רב נחמן בשם רבה בר אבוה, מה שהצריכו להרחיק רק שלשה טפחים, זה את הברכה של 'המחמצין', ברכה ששורים בה את הבגדים יום או יומים בצואת כלבים עד שמחמיצים ומסריחים. אבל מן 'הנדיין', ברכה שכובסים ומשפשפים בה והמים נתזים למרחוק, צריך להרחיק ארבע אמות. וכן נראה ממה ששנינו בברייתא, נברכת הכובסין ארבע אמות, והרי שנינו במשנה שלשה טפחים? אלא יש לומר כדרב נחמן. ויש שהקשו קושיה ממה ששנינו במשנה, נברכת הכובסין שלשה טפחים, ובברייתא שנינו ארבע אמות? אמר רב נחמן בשם רבה בר אבוה, כאן מן המחמצן כאן מן הנדיין. ורב חייא בנו של רב אויא שנה במפורש, אלא אם כן הרחיק משפת מחמצן ולכותל שלשה טפחים.

הספק אם שנינו שמרחיק וסד בסיד הסתפקה הגמרא, האם שנינו במשנה 'וסד בסד', או מרחיק או סד בסיד שירחיק ויסוד בסיד. או ששנינו 'או סד בסיד', שצריך או להרחיק או לסוד בסיד. ואומרת הגמרא שפשוט ששנינו 'וסד בסיד'. שאם נאמר ששנינו 'או סד בסיד', התנא היה צריך לערב את שתי הבבות הרישא והמציעתא, שבה שנינו 'או סד בסיד'. וממה שלא עירבן, ראייה שברישא שנינו 'וסד בסיד', שצריך גם הרחקה וגם סיד. דוחה הגמרא, שהתנא לא עירבן משום שההיזק ברישא של הלחלוחית אינו דומה להיזק בסיפא, של ההבל.

רבי יהודה אומר אפ' בסלע הבא בידים מרחיק ג"ט וסד בסיד ומביאה הגמרא ראייה ממה ששנינו, רבי יהודה אומר סלע הבא בידים זה חופר בורו מכאן, וזה חופר בורו מכאן. זה מרחיק שלשה טפחים וסד בסיד, והטעם שצריך גם להרחיק וגם לסוד בסיד, הוא משום שהסלע בא בידים, אבל אם הוא לא בא בידים לא סד בסיד³⁴². דוחה הגמרא, שאפילו אם לא בא בידים מרחיק וסד בסיד. והתנא אומר 'בא בידים', להשמיע שאפילו אם הסלע בא בידים אין צריכים להרחיק יותר משלשה טפחים.

למדנו במשנה שמרחיקין את הגפת ואת הזבל ואת המלח ואת הסלעים וכו'. שואלת הגמרא ממה שנינו במסכת שבת במה טומנין, את החמין בשבת³⁴³, ובמה אין טומנין. אין טומנין לא בגפת ולא בזבל ולא במלח ולא בסיד ולא בחול בין לחין

342 יש ספרים שלא גרסו את הדיוק אלא הגמרא מתרצת בא בידים שאני, ומקשים ודקארי לה מאי קארי לה ואין נראה לתוס'. תוס'.

343 אמרו חכמים שאסור להטמין בערב שבת דבר המוסיף הבל ומפרשים את הטעם גזירה שמא יטמין ברמץ. רש"י.

בין יבשין. מדוע כאן שנינו סלעים ולא חול, ושם שנינו חול ולא סלעים? אמר רב יוסף, לפי שאין דרכן של בני אדם להטמין בסלעים.

טומנין בגיזי צמר בציפי בלשונות ארגמן ובמוכין ואין מטלטלין אותם אמר לו אביי, האם דרכם של בני אדם להטמין בגיזי צמר ולשונות של ארגמן. והרי שנינו בברייתא, טומנין בגיזי צמר ובציפי, לאחר שסרקו ונפצו, ובלשונות של ארגמן, צמר צבוע שחזרו והחליקוהו במסרק, ובמוכין, שחקי בגדים שהסורק מוציא מבגדי הצמר, ואין מטלטלין אותן, שהן מוקצים למלאכת הבגדים? אלא אמר אביי, "גִּיד עָלוּ רְעוּ". כאן שנינו סלעים והוא הדין לחול, ושם שנינו חול והוא הדין לסלעים.

שם לא שנו סלעים שמשברים כאן לא שנו חול שמחמם את החם ומקרר את הקר ובמקום אחד³⁴⁴ את כל אלו שיש בהם הבל, ובמקום אחר ישנה אחד מהם והוא הדין באחרים? אלא אמר רבא, שם לא שנו סלעים בגלל שהם משברים את הקדרה, ואין דרך להטמין בהם³⁴⁵. וכאן לא שנו חול, משום שחול מחמם דבר חם³⁴⁶ שטומנים בו, אבל מקרר את הקר, וכותל הוא דבר קר.

ור' אושעיא שנה חול בדברם הלחים שואלת הגמרא, הרי רבי אושעיא שנה בתוספתא בין הדברים שצריכים להרחיק מן הכותל חול? עונה הגמרא, שהוא שנה חול לח בדברים שיש בהם היזק לחלות, ולא באלו שיש בהם היזק הבל. שואלת הגמרא, מדוע התנא שלנו לא שנה חול בין הדברים של היזק לחלות, הרי התנא שנה גם את אמת המים, וגם את נברכת הכובסים? מבאר הגמרא, שהתנא צריך לשנות את אלו מפני שאם היה שונה את אמת המים שהיא קבועה, לא היינו יודעים שצריכים להרחיק את נברכת הכובסים שאינה קבועה לתמיד כאמת המים. ואם היה שונה את נברכת הכובסין שהמים בה נקווים ועומדים, לא היינו יודעים שצריכים להרחיק אמת המים של מים זורמים.

מרחיקים את הזרעים במפולת יד ואת המחרשה בחורש לאילנות שואלת הגמרא, הרי חרשו את השדה תחילה, ושנינו שמרחיקים את המחרשה אפילו אם לא זרע את השדה? אומרת הגמרא, שהתנא אומר שמרחיקים את הזרעים במפולת יד, כשזרע את השדה בלא חרישה, כשחופר במעדר ואינו מעמיק כעומק המחרשה. שואלת הגמרא על מה ששנינו שמרחיקים את המחרשה, הרי צריכים להרחיק משום הזרעים, שמי שחורשים

344 או כאן או בשבת.

345 ובמקום אחר משתכי הוא מעלים חלודה. רש"י. תוס' הקשה האם הדרך להטמין בגיזי צמר כמו שא' לעיל. וי"ל שלעיל רצו לומר שאין דרך להטמין בסלעים מפני הבל היוצא מהסלעים ואע"פ כן לפעמים טומנים בסלעים. ולכן הקשו מגיזי צמר, אבל עכשיו אמרו שלא מטמנים בהם כלל מפני שמשברים את הקדירה. ועי"ל כיון שאינו שכיח כלל מותר להטמין בהם מפני שבמילתא דלא שכיחא לא גזרו. תוס'.

346 ומה שאמרו בפרק כירה ביצה אין טומנים בה לא בחול הוא בחול שהוחם מהשמש. תוס'.

סופם לזרוע? מסבירה הגמרא, מדובר שמי שחורש תחת האילנות להשביחם. שואלת הגמרא, הרי צריכים להרחיק משום המים, שצריך להשקות בהם את הזרעים תמיד. והרי שנינו שצריך להרחיק משום היוזק של לחלוח בכותל. ואומרת הגמרא שהתנא עומד בארץ ישראל שכתוב עליה "למטר השמים תשקה מים".

המברך גפן אם אין ע"ג עפר ג"ט שואלת הגמרא, האם זרעים משתרשים לצדדים, לא יביא זרע אבל זרע את הצדדים ומחלידים מתחת לכותל ומקלקלים את יסודו? הרי הזרעים אינם משתרשים לצדדים ששנינו במשנה, המברך את הגפן, כופף זמורה מחוברת ומבריכה בקרקע של גפן יחיד³⁴⁷, אם אין על גבה עפר שלשה טפחים לא יביא זרע עליה. ושנינו על המשנה, אבל זרע את הצדדין אילך ואילך³⁴⁸? אמר רבי חגא בשם רבי יוסי, הטעם שמרחיקים לא משום שמשרישים לצדדים. אלא מפני שהשרשים מחלידים את הקרקע במקומם ליד הכותל, ומעלים עפר תיחות, ויסוד הכותל מתמוטט לצדדים.

הגמ' נשארה בקושיה על הבב"ח למדנו במשנה שמרחיקים את מי רגלים מן הכותל שא' מותר להשתין בכותל של חברו ג' טפחים. אמר רבה בר בר חנה, לומדים שמותר לאדם להשתין מים בצד כותלו של חברו, מהכתוב במלכים: "והכרתיו לאחאב משתין בקיר ועצור ועזוב בן שאול", ומכאן שדרך בני אדם לעשות כן. שואלת הגמרא, הרי במשנה שנינו שמרחיקים? עונה הגמרא, שם מדובר בשופכין, כשלוקח עביט מלא ושופכו שם. ומביאה הגמרא ראייה שאסור להשתין בצד כותל של חברו ממה ששנינו, לא ישתין אדם מים בצד כותלו של חברו אלא אם כן הרחיק ממנו שלשה טפחים. במה דברים אמורים? בכותל לבינים של טיט שהתיבשו בחמה, ונמוחים מחמת המים. אבל בכותל אבנים מותר, בכדי שלא יזיק. וכמה? טפח, מפני שמשטש את הקרקע סמוך ליסוד הכותל. ואם הכותל בנוי בסלע ואין חשש בטשטוש הקרקע, מותר אפילו סמוך ממש. ונשארה הגמרא בקושיה על רבה בר בר חנה³⁴⁹. ואין ראייה מהפסוק שרבה בר בר חנה הביא, מפני שהכתוב אומר שלא ישאר לאחאב אפילו דבר שדרכו להשתין בקיר, ומה הוא כלב.

347 שאין בזרעים שאצלם משום עירבוב שאין כרם בפחות מחמש גפנים שתיים כנגד שתיים ואחת יוצא זנב אלא שהזרע לא ינק מן הגפן. רש"י.

348 אע"ג שאין רחוק ג"ט כיון שעל הקרקע אין עירבוב. ואומר ר"י שמדובר כשזרע את הצדדים בריחוק ג"ט מהגפן היוצא על הקרקע מכל צד. ומכל מקום אסור לזרוע על גביו מפני שהשרשים נכנסים בגפן מפני שהגפן הוא אילן רך. תוס'.

349 לא תירצו שרבב"ח מדבר בצונמא מפני שהיה צריך לפרש זאת, ועוד שהוא לומד מהכתוב ומשמע שאינו מחלק בוה. תוס'.

ר"ט ב"ק א' בשם שמואל ריקי אינו אמר רבי טובי בר קיסנא בשם שמואל, ריקי,
ממעט בחלון³⁵⁰, אינו ממעט בחלון³⁵¹ שבין בית לבית³⁵²

³⁵³ לעניין מעבר טומאה, כיון שאינו מבטלו. שואלת הגמרא, מדוע רק ריקי דק אפילו אם הוא עבה? מבארת הגמרא, שרבי טובי אמר שאינו ממעט בחלון לא רק אם הוא עבה ולא מבטל אותו כיון שהוא ראוי לאכילה. אלא אפילו ברקיק דק לא אומרים שמבטל אותו, מפני שהוא דק ולחלוח הכותל מרטיב אותו ונמאס. שואלת הגמרא, שהריקיק אינו ממעט בחלון אפילו אם יבטלו³⁵⁴, מפני שהוא דבר שמקבל טומאה, וכל דבר שהוא מקבל טומאה אינו חוצץ בפני הטומאה? אומרת הגמרא, שנילש במי פירות³⁵⁵ שאינן מכשירים, ואוכל לא מקבל טומאה בלא הכשר משקה³⁵⁶.

קופת תבן חבית גרוגרות המוני' בחלון אם ינטלו ומקשה הגמרא על שמואל שאמר יעמדו בפ"ע חוצצים ואם לא אין חוצצים שדבר שראוי לקחתו לאחר זמן אינו ממעט בחלון. ממה ששנינו, קופה מלאה תבן וחבית מלאה גרוגרות וחבית מלא גרוגרות³⁵⁷ המונחים בחלון, רואין כל שאילו ינטלו ויכולין לעמוד בפני עצמן³⁵⁸ חוצצין בפני הטומאה, ואם לא יכולות לעמוד בפני החבית והקופה אינם חוצצים מפני שהם מקבלים טומאה. וקשה הרי התבן ראוי לבהמת? עונה הגמרא, מדובר בתבן שנרקב³⁵⁹. שואלת הגמרא, הרי הוא ראוי לגיבול טיט ולא מבטלו? עונה הגמרא, שיש בו קוצים ולא ניתן לגבלו. שואלת הגמרא, הרי הוא ראוי להסקה? וגם אם הוא לת, הרי הוא ראוי להיסק גדול? עונה הגמרא, שהיסק גדול אינו מצוי. שואלת הגמרא, הרי הגרוגרות ראויות לאכילה? עונה הגמרא, ששמואל יאמר שמדובר כשהתליעו. וכן שנה רבה בר אבוח כשהתליעו.

ומבררת הגמרא איך מדובר, אם פי החבית הוא לצד הבית שהמת אינו בתוכו. היא עצמה תחצוץ בפני הטומאה שהרי כלי חרש אינו מטמא מגבו³⁶⁰. אלא פי החבית

350 חררה דקה ורכה. רש"י.

351 דבריו הובאו אגב מה שמקשים לקמן על זרעים כיון שקשים לכותל שקיל להו. תוס'.

352 ויש בו פותח טפח ומת מונח באחת מהן וטומאה בוקעת לצד שני, אין הריקיק ממעט את שיעורם מלהוציא טומאה כיון שהוא ראוי לאכילה לא בטל להיות כמחיצה. רש"י.

353 ר"י בר' מרדכי מפרש ע"פ המשניות שחלון העשוי לתשמיש שיעורו להביא טומאה בפותח טפח וכשייתמעט במשהו אינו מביא טומאה. וחלון שעשוי לאורה ועשוי בידי אדם כמלוא מקדה גדול. חוס'.

354 תו' הקשה הרי שנינו כיפת שאור שיחדה לישיבה בטלה ובית שסיככו בזרעים טהורים, מפני שביטלו אינו מקבל טומאה. וי"ל ששם מדובר שעשה בהם שינוי מעשה. תוס'.

355 היה יכול לתרץ שאין בו כביצה. תוס'.

356 אחד מז' משקים. ר"ח כתב כגון שמן ולא דק שהרי שמן מכשיר אלא מוהל היוצא מתחילה. תוס'.

357 כגון שלא הוכשרו.

358 כל דבר שחוצץ צריך שיעמוד בפני עצמו. או מפני שצריך שיעמוד ע"י דבר שאין מקבל טומאה. תוס'.

359 כל כך שאינו ראוי לבהמה אפ' ע"י פירוך. תוס'.

360 תוס' הקשו כיצד תחצוץ הרי אינו מבטל אותה שם? ור"י בר' מרדכי תירץ שכיון שהגרוגרות התליעו גם החבית התקלקלה ומבטלו. וקשה לר"י ממה שא' בשבת ופקקו את המאור בטפיח אפ' פקקו, הרי אינו מבטלו.

הוא לפנים, לבית שהמת בתוכו. או שנאמר שפי החבית הוא לחוץ ומדובר בחבית של מתכת³⁶¹.

ונראה לר"י ולר"ת שכלי חרס שסותם את כל החלון, ולא רק ממעט מהשיעור, אינו צריך ביטול וחוצץ אפ' שאינו מבטלו. תוס'.

361 ר"ת הקשה הרי החבית עצמה תביא את הטומאה לבית אחר שהרי היא נעשית כחלל ע"י אוהל, וגם לטמא אחרים באוהל. ונראה לר"ת שמדובר כשהגרוגרות בולטות מחוץ לפי החבית, ועוד אומר ר' יצחק שהחבית אינה יוצאת חוץ לכותל, ודרך החלון לא יבוא טומאה לבית שטומאה רצוצה בוקעת ועולה ולא לצדדים. תוס'.

